

HISTORIA TXATALAK

'Botarria' antzinako pilota jokuen lekuko

> Argazkiko harriak, plazako jolas-lekuan, dukearen etxeko orma kontran zokoratuta dagoenak, badu bere historia, Oñatin XVIII. mendean jokatzeko zen *Bote luze* eta *Errebote* pilota jokuetan satea egiteko erabiltzen zen botarria edo sakarria baita.

Ez dakigu noizkoa den. Pilota jokuekin lotutako Oñatiko lehen testigantza idatziak 1750ekoak dira. Ordurako bazen Oñatin "pilota joka-leku" bat plaza inguruan. Bere pareta bakarra orduko jesuiten konbentuko ortuaren (gaur egungo Pago Uso elkarte) sarrerara itsatsita zegoen. Plaza erdiraino iristen omen zen, eta *Bote luzean* nahiz *Errebotean* jokatzeko zen bertan, frontis barik, lau edo bost pilotariko taldeak elkarren aurka pilotalekuaren alde banatan.

Gaur ezagutzen dugun pilotalekua 1857an eraiki zuten, plaza berritzearekin batera. Pilotalekurako harria San Anton plazako harrobitik atera zuten. Hiru urtez luzatu ziren lanak eta 1860ko uztailan inauguratu zuten.

Garagaltza

> Jerardo Elortza

Topografia zaila dauka Garagaltza auzoak. Aldapatsua batik bat. Artixa errekaaren maldetan kokatzen da, baina alde bietan. Eskumakoan gehien bat, nahiz eta baserri batzuk (Altzingoa eta Albarritza biak, adibidez) ezkerreko lurretan dauden; gainera, Paanar errekatxoan gora, Aretxabaletako mugaraino igotzen den ziri-formako baso-eremu estu eta malkartsua ere ezkerrealdeari dagokio. Beraz, eta sarritan hala gertatu arren, ibaiak ez dira beti bereizgarri. Garagaltza mugakide da Goribar, Torreauzo, Zañartu, Urruxola, Uribarri eta Lezesarri auzoekin, baita hiriguneko zatitxo batekin ere.

Hemen ere forma bat baino gehiago erabili izan da auzoa izendatzeko. Erdi Aroan Okomardia (?) eta San Pelaio; geroago Garagaltza edota San Juan. Lehenengo hirurak baserriak dira gaur egun: Okumardin, Santipillau eta Garagaltza (Haundi eta Txiki); laugarrena, berriz, beste hainbat kasutan legez, ermitaren adbokaziotik dator: gaintxo batean, kaletik bistan dugun San Juan basiliza polit horretatik, alegia. Dena den, ez zen auzoko ermita bakarra izan. Aztarnarik gelditu ez bada ere, badirudi, duela mende asko, aipaturiko Santipillau baserri ondoan Santo Pelagio edo San

AUZORIK AUZO

Pelaioi eskainitakoa egon zela; eta XIX. gizaldira arte, Kurtze Santu izenekoa, Kurpidetik eskumarantz dagoen paraje batean.

Beste auzo askorekin mugakide da Garagaltza

Garagaltza nagusiki nekazaritza-giroko auzoa izan da luzaroan. Baserri eta erroten inguruan osatu zen bere ekonomia. Errota garrantzitsuenak XV-XVI. gizaldietatik aurrera Zuazolan eta Lamiategin kokatu ziren, Artixa errekaaren eskuineko ertzean, guk geuk lanean ezagutu ditugunak. Eguzkitza errekatxoan zegoen Errotatxo izenekoa lehenago ezkutatu zen, baina etxeak eta topónimoak han jarraitzen dute. Bestelako lanbidetan ere jardun zuten auzo honetan XX. mendean: teilerietan, esaterako, Okumardin nahiz Arregi baino beheratxoago denbora laburrean aritu zen Garagaltzakoan.

Oñatiko abizen batek baino gehiagok du jatorria San Juan auzoan: Arregi, Idigoras eta Leibar izango dira hedatuena: Arregitarrak, besteak beste, Arantzazu auzora joan ziren XVIII. gizaldian; oso zabaldua dagoen Idigoras deitura egungo Iruatz baserrien forma zaharretik dator; Leibar, berriz, Arregi eta Lamiategi bitartean zegoen baserria genuen, Larraña auzokoarekin nahastu behar ez dena. Zuazola, Garagaltza eta Gazteluondo abizenak ere sarritan agertzen zaizkigu herriko paper zaharretan. Gazteluondo (oraingo Gaztelondo) dela-eta, aspalditxotik izan dugu susmoa San Juan ermita baino goraxeagoko muino estrategiko horretan kontrolerako gaztelutxo edo dorretxoaren bat eraiki zela Erdi Aroan. Mereziko luke indusketa arkeologiko bat egitea.

ARRIZABALAGA
Aroztegia

PAKITA
Altzariak

Bereaz Ind. 10
Tel. 943 78 14 64

Sta. Marina, 8
Tel. 943 78 02 21

BUXALDE ALTZARIAK • ALTZARI RUSTIKOAK • NEURRIA EN POTRATURIKO ALTZARIAK

IRAZOLA
Okindegia

Larraña auzoa, 44
Tel.: 943 78 25 97
Mug.: 688 630 754
OÑATI

Baserriko ogia, egurrezko labarra